

JAPON EĞİTİM SİSTEMİ*

Prof. Dr. Tetsuya KOBAYASHI

Çev.: Prof. Dr. Kemal AYTAÇ

1. TARİHİ TEMELLERİ:

Japonya'nın millî birliği, m.s. 4. yüzyılda gerçekleşti. Eğitim sisteminin geçmişi de, bu kadar eskidir. 7. yüzyıldan itibaren görülen ve önceleri Çin örneğinden etkilenen yükseköğretim kurumlarının yerini, daha sonraları asilzâdeler için açılan özel okullar ile budist manastırları aldı. Bunların her ikisi de, 10.—16. yüzyıllar arasındaki siyasî güvensizlik döneminde eğitici kültürün varlığının korunmasında büyük bir rol oynadılar.

Japon okul sistemi, 1603'den 1867'ye kadar devam eden *Tokugawa hâkimiyeti* altında, o zamana kadar ki en yüksek seviyeyine ulaştı. Bu devrede, hem egemenliği elinde bulunduran feodal savaşılar sınıfı için ve hem de diğer vatandaşlar için ayrı ayrı okullar vardı. Egemen tabakalar için merkezi ve mahallî esasta okullar kurulmuş olup, bunların öğretim programları *Konfüçyüs*'ün öğretisini, Japon klasiklerini, Batı bilgilerini, Doğu ve Uzak Doğunun tıp ve askerlik bilgilerini kapsıyordu. Diğer vatandaşlar için, özellikle şehirli tacirler ve esnaf ile zengin köylüler için "*Terakoya*" okulları açılmıştı. Bunlar, vergi ve bağışlarla yaşatılmakta ve daha çok pratik maharetler kazandırmaktaydılar. Tokugawa-dönemini değerlendirmede kriter olarak okula devamı esas alırsak, durum şöyle idi: Bu dönemde erkeklerin % 45'i ve kadınların ise % 15'i okuma ve yazma öğrenebilmişlerdi.

1868 yılındaki iktidar değişikliğinin hemen ardından, Batıya yönelik siyasî programı içerisinde, eğitim sistemini reformdan geçirmeye girişen *Meiji-yönetimi* başlar. Okul sisteminde, daha önceleri Ameri-

* Prof. Dr. T. Kobayashi: Japan, "*Lexikon der Pädagogik*", 2. cilt, Yay.: Willmann-Institut, München / Wien, Verlag Herder KG Freiburg im Breisgau 1970, s. 327-330.

kan örneği, izlenirken, ardından Fransız merkeziyetçi sistemi kabul edildi. Ve daha sonra da yükseköğretim sistemi, Avrupa sistemlerinden etkilenmeye başladı. 1872'de, daha önce ekserisi Tokugawa-okulu olan 12.000. ilkokul, 20 lise ve 1 tane de Üniversite mevcuttu. 50 yıl sonra 25 600 ilkokul, 1 600 lise, 6 krallık Üniversitesi ile 20 tane diğer Üniversiteler ve 235 tane de öbür orta ve yüksek dereceli öğretim kurumu teşekkül etti. Ulaşılan bu başarı, ilk sırada merkezî bir yönetim ile mahallî fedakârlıklara ve ikinci sırada ise, 1920'lerde oldukça gelişmiş bir duruma yükselen endüstrileşmeye dayanmaktaydı. Zira, maddî yöndeki bu alt yapı, eğitimdeki gelişmeye hizmet etmişti.

Okul sisteminin ileri derecede batılılaştırılmasına rağmen, eğitici değerler ve normlar, çok kuvvetli bir biçimde asyaî ve millî Konfüçyüsçülük ile belirlenmişti. *Sushin*" (Ahlâk eğitimi") de, ferdin tam bir itaatle sosyal düzene, devlet ve aile hayatına boyun eğmesi talep edilmekte ve özel davranışına çok az imkân tanınmaktaydı. Bu tarzdaki değerlere yönelik bir okul sisteminin doğurduğu sonuçlar, 1930'lar ile 1940'lar arasında savaş durumuna giren Japonya'da açıkça ortaya çıktı.

Aralık 1945'ten Nisan 1952'ye kadar Japonya, müttefik kuvvetlerin ve pratikte ise sadece Amerikalıların kontrolü altında kaldı. İşgâl kuvvetlerinin demokratlaştırma çabaları, diğer faaliyetler yanında, Mart 1946'da kurulan "*United States Education Mission*" un hazırladığı bir eğitim sistemi reformunu da kapsamaktaydı. 1950'li yılların ortalarında hızlı endüstriyel ilerleme ile birlikte olarak, ortaya şöyle bir soru atıldı: *Kendine özgü uzun bir kültür tarihine sahip bir ülkeye ve ileri derecede endüstrileşme ile hızlı bir değişim içine giren bir cemiyete, yabancı ülkelerin baskılarıyla demokratik bir eğitim sisteminin kabul ettirilmesi işi ne derece uygun düşmektedir?*

2. OKUL SİSTEMİ:

2.1. Kanunî ve İdarî Esaslar:

1946 tarihli Japon Anayasası, bütün Japonların eğitim ve öğrenim görmelerini garanti altına almaktadır. Okul sisteminin amacı ve dayandığı ana ilkeler üzerindeki ayrıntılar, 1947 tarihli Eğitim Kanununda yer almıştır: Şahsiyetin tam olarak geliştirilmesi; sorumluluk taşıyan vatandaşların yetiştirilmesi; cinsiyet, ırk ve aile farkı gözetmeden herkese eğitimde fırsat eşitliği sağlanması; öğretim mecburi-

yeti, devlet okullarında siyasi partilere bağlı eğitim ile tarikatlara bağlı din eğitiminin yasak olması... vb. gibi. Okul teşkilâtının tek tek her bir bölümü, 1947 ile 1956 tarihleri arasında çıkarılan çok sayıdaki kanun yoluyla düzenlenmiştir.

Millî Eğitim alanındaki bütün faaliyetler, Millî Eğitim Bakanlığının denetimi ve yetkisi altında bulunmaktadır. Mahallî eğitim daireleri, 1968'de, 46 il ve 3492 ilçe dairelerinden oluşmaktadır. Bunların üyeleri, illerdeki mahallî idarelerin başkanları tarafından atanmaktadır. Eğitim daireleri okullar açmakta ve yürütmekte, öğretim planlarını tesbit etmekte ve ders kitaplarını belirlemektedir. İllerdeki Eğitim Daireleri, ilçelerdeki diğer Eğitim Dairelerini yönetmekte ve desteklemekte, devlete bağlı okulların öğretmenlerini atamakta veya işlerine son verebilmekte ve yeni öğretmenlere öğretmenlik diploması verebilmektedir. Özel okullar ile Üniversiteler, yönetici valilerin denetimi altında bulunmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı ile Mahallî Eğitim Makamları, şeklen birbirinden bağımsızdırlar. Eğitim Bakanlığı, Mahallî makamlara tavsiye ve desteklemelerde bulunabilmekte ve gerekli hallerde düzeltmeler yapılmasını kararlaştırabilmektedir. Ders planlarının tespiti, mahallî Eğitim Dairelerinin gözönünde tutacakları yönetmelikleri hazırlamakta ve okullarda kullanılan ders kitaplarını denetimden geçirmektedir. 1968'de, Millî Eğitim teşkilâtına yapılan yatırım, millî gelirin % 11,9'unu tutuyordu. Bunun % 59'u, mahallî eğitim kuruluşlarına yapılan nakdî yardımdır.

2.2. Okulların Kuruluş Sistemi:

Japon okul kuruluş sistemi, kademeli şekilde kurulmuş olup, 6 yıllık bir "Genel İlkokul", 3 yıllık bir "Genel Ortaokul", 3 yıllık bir "Eleyici lise" ve 4 yıllık "Seçici bir yüksek okul veya Üniversite"yi kapsamaktadır. Tıp fakültelerindeki öğretim için, ayrıca da 2 yıllık bir ek öğrenim gereklidir. Bunlardan başka 1-3 yıllık "Anaokulları", 5 yıllık "Teknik Yüksek Okulları", 2-5 yıllık "Yüksek Okullar" ile özürlü çocuklar için çeşitli "Özel Eğitim Okulları" mevcuttur. 9 yıllık öğrenim mecburiyeti, 6 yaşından başlar ve 15 yaşında sona erer. Bu öğretim, ilkökul ile Ortaokulu kapsar.

Ortaöğretim kademesi, bir genel dal ile çok sayıdaki meslek dallarına (tarım, balıkçılık, endüstri, ticaret ve ekonomi...vb. gibi) ayrılır. Bu ortaöğretim dalları, şu üç okul grubundan birisine aittir:

- a) Sadece genel öğretim programı uygulayan okullar,
- b) Hem genel ve hem de meslekî program uygulayan "Toplu okullar",
- c) Belirli bir ya da birkaç dalda ihtisaslaşmış bir öğretim programı uygulayan "*Meslekî branş okulları*".

Bunların yanında, genel öğretim okullarında ve meslek okullarında yarım günlük öğretim yapan ve 4 yıl süren okullar da yer alır.

Ortaöğretim, okulların verdiği bir diploma ile sona erer. Ortaöğretim okullarından birisine başlayabilmek için, adayların bir seçme sınavından geçmesi gerekir. Bu sınav, mahallî eğitim idareleri tarafından esas alınır. Üniversiteler, öğrenci seçme işini, kendileri yaparlar.

2.3. Öğretmen Yetiştirme :

İlkokul ile Ortaokul öğretmenlerinin çoğunluğu, Üniversitelerdeki "*Eğitim Yüksekokulları*"nda veya "*Eğitim Fakülteleri*"nde yetiştirilirler. Diğer Ortaöğretim okullarındaki öğretmenlerin çoğunluğu ise, Eğitim Fakülteleri dışındaki diğer Fakültelerde yetiştirilirler. Her iki durumda da, meslekî yetiştirme ile branş öğretimi, birbirine paralel olarak yürütülür. Devlet okullarındaki öğretmenler, devlet memuru statüsünde olup, memurun kanununun hükümlerine tâbidirler.

2.4. Sosyal Eğitim ve Yetişkinler Eğitimi :

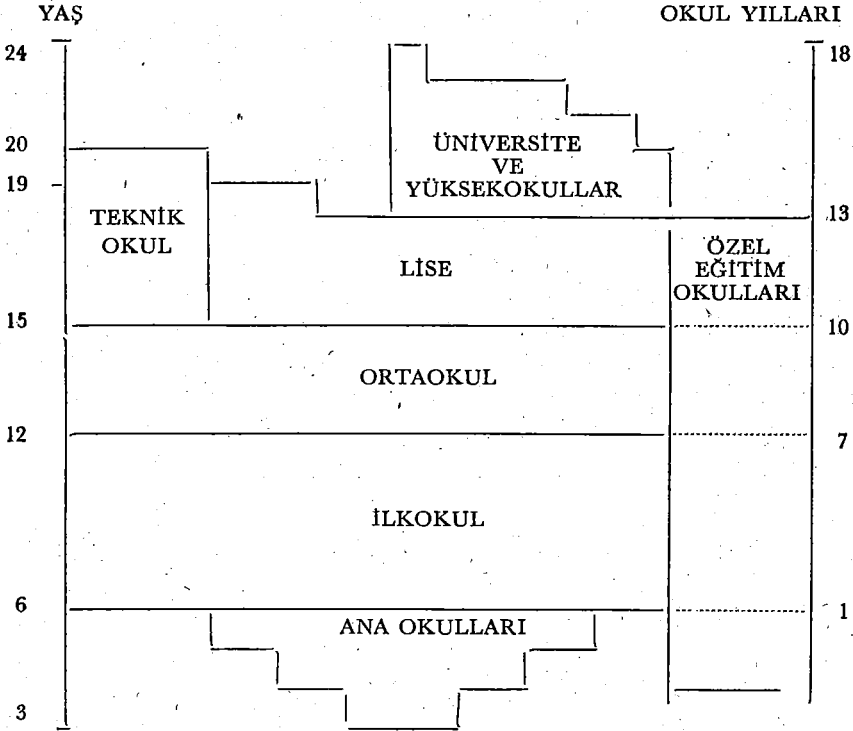
Sosyal Eğitim Kurumları, mahallî Eğitim makamları tarafından kurulur ve şu gibi faaliyet alanlarını kapsar: Toplantı merkezleri, Kütüphaneler, Müzeler, San'at galerileri, Akvaryumlar, Hayvanat bahçeleri, Botanik bahçeleri, Göze ve kulağa hitap eden eğitici malzemeler merkezi, Gençlik konakları, Spor ve el işi merkezleri... vb. gibi.

Mahallî Eğitim İdareleri, iş hayatına girmiş gençler için çeşitli dallarda "*Akşam Kursları*" açmaktadır. Ayrıca da, anne babalar ve ev kadınları için özel dersler ve yetişkinler için çeşitli kurslar düzenlemektedir.

2.5. İSTATİSTİK VERİLER (1986)

Okullar ve Üniversiteler	Okullar	Öğretmenler	Öğrenciler		Toplam
			Erkek	Kız	
Ana Okulları	10018	57617	726243	693076	1419319
İlkokullar	25262	358080	4794996	4588194	9383190
Ortaokullar	11463	241409	2576091	2466978	5043069
Liseler	4817	228650	2340844	2181112	4521956
Liseler (Uzaktan Öğretim)	553	4205	65215	81504	146719
Özel Eğitim Okulları	338	11341	27530	21754	49284
Teknik Yüksek Okulları	60	4271	37755	610	38365
Yüksek Okullar	485	31015	43963	210212	256575
Üniversiteler	377	107285	1041891	228298	1270189

2.6. OKUL KURULUŞ SİSTEMİ

3. PROBLEMLERİ:

3.1. Eğitim Düşüncesi Problemleri:

Japon eğitim teşkilâtı, işgâl döneminde tamamen Amerikan düşüncesi tarafından etkilenmişti. İdealizm ve ütopyizm rengi taşıyan Pragmatizm, ön sırada yer alan bir dünya görüşü olmuştu. Sosyal ve kültürel kargaşayı çözecek en etkili vasıta olarak, eğitim görülüyordu. Fakat, sadece duygulara bağlı olarak geliştirilen bir tasavvur, işgâlin sona ermesiyle birlikte hızla ortadan kalktı. Eğitim teşkilâtı, şimdi, şu iki ana meseleyle başa çıkabilecek yeni cemiyete ayak uydurmak zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştı:

a) *Endüstriyel Çağa Girmek*

b) *Yabancı işgâli sosunda, millî kültüre tekrar dönebilmek.*

Savaşın sona erişinden itibaren geçen 35 yıl sonra Japonya'daki eğitim düşüncesi üzerine açık ve seçik bir görüş ileri sürmek oldukça zordur. Pragmatizm, hâlâ büyük bir rol oynamakla birlikte, yalnız dışardan gelen akımlar değil, fakat İdealizm, Hümanizm, Eksistansiyalizm, Sosyalizm, Eklektisizm...vb. gibi Japonya'nın kendi içinden çıkan ve gelişen diğer düşünce akımları da etkili bulunmaktadır. Eğitimlerini savaştan önce, savaş esnasında ve savaştan sonra almış olan nesiller arasındaki farklılıklar, eğitim düşüncesinin sınırlarını çizmeyi daha da güçleştirmektedir. 1950'li yılların başından beri ve hâlâ da en çok tartışılan konu "Ahlâk Eğitimi" ("Moral education") dir. Burada üzerinde durulan esas mesele, okullarda uygulanacak ahlâki eğitimin, hangi ahlâki esaslara dayandırılması gerektiği hususlarıdır. Bu konuda ileri sürülen kanaatlerin birbirinden çok farklı oluşundan dolayı, bu problemi çözmek amacıyla girişilen her uygulama, diğerlerini tatmin etmemektedir.

3.2. İdarî Problemler:

Japonya'da işgâl döneminde millî eğitim teşkilatında uygulanan idarî reform, başlıca şu iki ana ilkeye dayanmaktaydı:

a) *Devlet Kontrolü*

b) *Adem-i merkeziyetçilik (Federalizm)*

Bu iki ilkenin, Japon yönetim geleneğiyle zıtlık içinde bulunması ve yabancı bir güç tarafından zorla uygulanmak istenmesine rağmen, bunun merkeziyetçi bir eğitim kurmayı amaçlayan karşıt kutbu (ki,

bu bir dereceye kadar da başarılı olmuştu) halk kesiminde tepki ile karşılandı. Merkezîyetçi yönetim sistemini gerekli kılan faktörler, bunun etkinliğinin yüksek oluşu ve millî şuuru daha iyi geliştirmesi hususuna dayandırılmaktadır. Bu görüşü savunanlar, merkezî idare bürokrasisinde ve büyük endüstri kesiminde çalışanlardır. Diğer yandan da çok sayıdaki eğitim bilimcileri, öğretmenler, sendikacılar ve aynı şekilde muhalefet partileri, eğitim teşkilatının merkezîleştirilmesine karşı vaziyet almış bulunmaktadır. Zira bunlara göre, merkezîyetçi bir denetim, demokratik bir eğitim için kaçınılmaz olan, halkın ve öğretmenlerin teşebbüs güçlerini dumura uğratacağı kanaatinde dirler.

3.3. Eğitim Sisteminin Problemleri :

Çeşitli ve resmî ve özel kuruluşlar tarafından, eğitim sisteminin her yönüyle, sürekli gelişmeye intibak ettirilmesi ve eğitimin seviyesinin yükseltilmesi amacıyla, yeniden elden geçirilmesi ve düzeltilmesi kararı alındı. Üzerinde tartışma sürdürülen konuların başında, okul öncesi eğitimin okul sisteminin içerisine alınması, ilk ve ortaöğretim okulları ile Yüksekokul ve Üniversite ders programlarının birbirine yakınlaştırılması.... vb. gibi konular teşkil etmektedir. Burada karşılaşılan güçlüklerden bir tanesini de, okullara seçme sınavı meselesidir. Zira, bunun hazırlanması, okullarda öğretimin etkililiğine bir engel olarak kabul edilmektedir.

Liselere öğrenci akımının yüksek bir dereceye ulaşması (1968'de 15-18 yaşlarındaki gençlerin % 78'ini teşkil etmektedir), bu okulların mecburî öğretim içine alınması teklifini getirmiştir. Liselerin "Toplu okullar" şeklinde muhafaza edilmesi yönünde pek çok gerekçe olmasına rağmen, bunların akademik dallar ile çeşitli meslekî dallara ayrılması eğilimi gelişmektedir. Başka bir önemli problem de, meslek hayatına atılmış gençlerin, kısmen yüksek okullardan yarım günlük öğretim yoluyla veya açık öğretim kursları yoluyla ve kısmen de endüstri içindeki yetiştirme imkânları yoluyla tamamlayıcı yoldan eğitim görmelerinin sağlanmasıdır.

Üzerinde tartışma yapılan bir diğer konu da, yükseköğretim meselesidir. Yükseköğretimin çok kuvvetli bir şekilde yaygınlaştırılmasına rağmen, mevcut hiyerarşik idare şekli, uygulanan geleneksel öğretim sistemi ve dersanelerde görülen yer darlığı, Üniversitelerin içinde ve dışında, umumî bir memnuniyetsizlik doğurmaktadır. Üniversitelerde görülen huzursuzlukların ekserisi, bu umumi memnuniyet-

sizliğin bir ifadesidir. Bu tarz huzursuzlukların Üniversitelere yeni bir düzen veya düzeltme getirip getiremeyeceğini görmek için, daha beklemek gerekmektedir.

4. LİTERATÜR

R.K. Hall: *Education for a New Japan, New Haven* 1949 — *Progress of Education Reform in Japan*, Yay.: Ministry of Education, Tokyo 1950. — *Post-War Developments in Japanese Education*, Yay.: General Headquarters for the Allied Powers, 1. ve 2. cilt, Tokyo 1952. — *Education in Japan in 1955 ff. Annual Report of the Ministry of Education*, Tokyo 1957 ff. — **M. Shimbori:** *A Historical and Social Note of Moral Education in Japan*, "Comparative Education Review", 4(1960) — **M. Oshiba:** *Four Articles on Japanese Education*, Tokyo 1963. — *Higher Education in Postwar Japan. The Ministry of Education's 1964 White Paper*, Yay. ve Çev.: J.E. Blewett, Tokyo 1965. — **T. Kobayashi:** *General Education for Scientist and Engineers in the United States of America and Japan*, Ann Arbor, Mich. 1965. — *Tokugawa Education as a Foundation of Modern Education in Japan*, "Comparative Education Review", 9 (1965) 3. — **E. Mochida:** *Vergleichende Darstellung der gegenwart. Bildungspolitik in Dtl. u. Japan*, Yay.: DIPF, Frankfurt/M. 1965. — **H. Passin:** *Japanese Education: Guide to a Bibliography of Materials in the English Language*, "Comparative Education Review", 9 (1965) 1. — *Society and Education in Japan*, New York 1965. — *Development of Adult Education in Japan*, Yay.: Japanese National Commission for Unesco, Tokyo 1966. — **S. Masui:** *The Present Status of Curriculum, Techniques of Teaching, Evaluation and Textbooks in Japan*, "Curriculum, Methods of Teaching, Evaluation and Textbooks in Primary Schools in Asia, 1966. — *The Role of Education in the Social and Economic Development of Japan*, Yay.: Japanese National Commission for Unesco, Tokyo 1966. — *Education in Japan. Graphic Presentation*, Yay.: Ministry of Education, Tokyo 1967. — *Education in Japan, Journal for Overseas*, 1. Cilt (1966): *Development of Educational Thoughts in Japan* 2. cilt (1967): *Educational System in Japan*, 3. Cilt (1968): *Curriculum Development in Elementary Education*, 4. cilt (1969): *Curriculum Development in Secondary Education*. — **J. Singleton:** *Nichu. A Japanese School*, New York 1967. — **J.M.de Vera:** *Educational Television in Japan*, Tokyo 1967. — *Reorganization of Upper Secondary Education in Japan*, "Bulletin of the Unesco Regional Office for Education in Asia", 2(1967) 1. — **K.Nishida:** *Educational Planning in Japan, Organization of Educational Planning in the Asian Region*", 1968. — **K. Yuasa:** *Teacher Training and its Problems in Japan*, "International Review of Education", 14 (1968) 4. — **H.E. Wittig:** *Probleme des japan. Bildungswesens der Gegenwart*, "Bildung und Erziehung" 22/4 (1969).